

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

ТАРОЄВА Влада Володимирівна

УДК 340.12:342.5

**ІНСТИТУТИ КОНТРОЛЬНОЇ ВЛАДИ
В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ**

Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеській національній юридичній академії Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, доцент
ДУДЧЕНКО Валентина Віталіївна,
Одеська національна юридична академія,
професор кафедри теорії держави і права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
КОЗЮБРА Микола Іванович,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»,
завідувач кафедри загальнотеоретичних
і державно-правових наук;

кандидат юридичних наук, доцент
МАТВЄЄВА Лілія Георгіївна,
Одеський державний університет
внутрішніх справ,
доцент кафедри теорії і історії держави та

права

Захист відбудеться 10 липня 2010 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Одеської національної юридичної академії за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Одеської національної юридичної академії за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий 4 червня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Для сучасних держав принцип поділу влади розглядається як визначальний в організації державного механізму. Тим часом положення про існування в державному механізмі тільки законодавчої, виконавчої та судової галузей влади викликає сумнів. Ряд дослідників (Д. Керімов, Ю. Оборотов, В. Чиркін та ін.) обґрунтовують необхідність формування нових галузей влади і модифікацію традиційних. Зокрема, затверджується існування контрольної галузі державної влади. Розвиток контрольної галузі державної влади припускає, що існують такі органи держави, що здійснюють контрольну діяльність і не повинні бути підлеглі якійсь іншій галузі влади, оскільки кожна галузь державної влади пов'язана зі здійсненням певної функції. При цьому система органів контрольної галузі влади, зберігаючи певну ієрархічну і функціональну єдність, може бути розосереджена. Для діяльності органів контрольної галузі влади характерно загальнодержавне, а не відомче призначення.

Оскільки контрольна влада обумовлена контролюючою діяльністю держави, а саму владу здійснюють різноманітні органи, то проблема полягає в тому, щоб забезпечити конституційну єдність контрольних органів у механізмі держави, їх центронування, що забезпечить інституціональну самостійність контрольної галузі державної влади.

Зазначимо, що якщо питання про формування контрольної влади в Україні перебуває в полі зору невеликого числа вчених, то окремим інститутам контрольної влади присвячені глибокі монографічні й дисертаційні дослідження.

У контексті контрольної влади поділ влади досліджували такі вчені, як С. Алексєєв, О. Венгеров, Д. Керімов, В. Копєйчиков, О. Копиленко, Л. Кривенко, Н. Нижник, Ю. Оборотов, Н. Прозорова, А. Сєливанов, В. Чиркін, Б. Чичєрін, В. Шаповал. У ряді праць таких фахівців, як В. Авер'янов, О. Андрійко, Д. Бахрах, Л. Біла-Тіунова, В. Дудченко, В. Іванов, Л. Матвєєва, Я. Мазур, О. Марцєляк, М. Студєнікіна, з різних позицій досліджується державний контроль і контроль у сфері здійснення різних видів державної влади. При дослідженні надвідомчого і міжвідомчого контролю особливу увагу приділяли конституційному контролю такі автори, як І. Алексєєнко, В. Веніславський, М. Козюбра, В. Медведчук, А. Муллаунова, В. Скомороха, В. Стефанік, М. Цвік, В. Шаповал, Г. Штайнбергер та ін.

Про контрольну діяльність прокуратури писали В. Гаращук, Ю. Грошовий, М. Косюта, М. Руденко, І. Шахов. Фінансовому контролю присвячені роботи І. Білобжецького, М. Білухи, В. Бордюка, Ф. Бутинець, Л. Воронової, А. Зубенка, С. Ківалова, А. Козиріна, О. Копиленка, А. Мамишева, І. Мартянова, В. Мельничука, Р. Невідомого, В. Погорілка, В. Симоненка, Б. Усача, Л. Царьової, В. Шестак та ін.

Формування контрольної влади в Україні сьогодні пов'язано зі створенням її основ, коли актуалізується вибір концепції контрольної влади, а також визначення принципів формування основних інститутів контрольної влади. Характерна загальна тенденція підвищеної уваги вчених і політиків до питань ефективності державної влади і посилення над нею контролю. Пояснення тому в затвердженні підконтрольності державної влади громадянському суспільству як визначальної цінності сучасної демократії.

Можна констатувати, що контрольна влада вже є складовою поділу влади в сучасній державі як важлива гарантія верховенства права й умова демократичного функціонування державної влади. Контрольна влада стає невід'ємним компонентом механізму поділу влади і системи «стримувань і противаг». Контрольна галузь державної влади є способом виявлення і подолання в державі міжінституційних суперечностей і розбіжностей, вона виступає як найважливіший засіб у захисті громадян від зловживання посадовими повноваженнями з боку державної і корпоративної бюрократії.

У дисертаційному дослідженні йдеться про шляхи вирішення комплексної проблеми концептуалізації й інституалізації контролю в державній сфері, що дозволить підвищити ефективність державної влади. Можна стверджувати, що формування національної моделі громадянського суспільства та правової держави в Україні пов'язано не тільки із системним реформуванням різних сфер громадського життя, але й вирішенням проблеми підконтрольності здійснення державної влади громадянському суспільству шляхом формування самостійної галузі контрольної влади.

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена також необхідністю формування системи законодавства для врегулювання правового статусу і визначення компетенції органів контрольної влади та її посадових осіб, що зв'язано із внесенням змін і доповнень у чинне законодавство України.

Таким чином, розробка концептуальних основ формування контрольної влади та її інститутів обумовлена як практичною значимістю контролю у сфері здійсненні державної влади, так і

недостатньою розробкою у вітчизняній юриспруденції теоретичних питань формування контрольної влади.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження є складовою частиною науково-дослідної теми Одеської національної юридичної академії «Традиції та новації в сучасній українській державності і правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970), що пов'язана з науковою програмою Міністерства освіти і науки України «Актуальні проблеми будівництва демократичної соціальної правової держави відповідно до Конституції України», а також включена в план науково-дослідної роботи кафедри теорії держави і права Одеської національної юридичної академії на 2006–2010 рр. за темою: «Традиції та новації в правовому житті України (теоретичний аспект)».

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – в обґрунтуванні концептуальних основ самостійності контрольної влади та її інститутів, а також формулюванні пропозицій відносно інституалізації контрольної влади в контексті реалізації принципу поділу влади в сучасній Україні.

Для досягнення мети дослідження були визначені такі завдання:

вироблення концепції контрольної влади та її інститутів з позицій комплексного підходу, з уточненням таких понять, як «влада», «здійснення влади», «контрольна влада», «контроль»;

визначення основних етапів становлення державного контролю та їхніх особливостей в історико-правовому аспекті;

виділення тенденцій розвитку контролю при здійсненні державної влади, його інституалізації, системності побудови, функціонального призначення та правового статусу;

забезпечення національної моделі контрольної влади в Україні при реалізації принципу поділу влади і просування до правової держави;

дослідження процесу інституалізації контролю та його правового забезпечення в сучасній державі;

розгляд особливостей розвитку інститутів контрольної влади в Україні: Конституційного Суду України, прокуратури України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Рахункової палати України, Антимонопольного комітету України, Національної Ради України з питань телебачення та радіомовлення.

Об'єктом дослідження є державна влада, її структурування й інституалізація в сучасній державі.

Предметом дослідження є контрольна влада в системі поділу влади в Україні, її інституціональне та нормативно-правове оформлення.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи складають методологічні підходи, загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, які ґрунтуються на концептуальних ідеях, що відповідають сучасній епосі. Зокрема, у роботі використані принципи класичної методології (розвитку, детермінізму, системності, об'єктивності) і сучасної методології (додатковості, плюралізму). У роботі використовується системний підхід для опису змісту складових, їх ієрархізації і напряму вдосконалення інститутів контрольної влади, за його допомогою виділяються функції органів контрольної влади (п. 1.4); інституціональний підхід використовується при розгляді контрольної влади для обґрунтування існування системи інститутів, які її складають (р. 2); антропологічний підхід пов'язаний з розглядом становлення інститутів контрольної влади для забезпечення прав людини (р.р. 1; 3).

Використовується формально-логічний метод при: класифікації основних інститутів контрольної влади, дослідженні єдності контрольної влади як інституціонального утворення й аналізі концепцій єдності та поділу влади (п. 1.1); історичний метод пов'язаний з визначенням генезису контрольних органів держави та їхнього правового статусу, а також становленням інститутів контрольної влади в сучасній державі (п.п. 1.2; 1.3); метод моделювання залучений для визначення типової моделі формування інститутів контрольної влади (п. 2.3).

Серед спеціальних методів дослідження в роботі використовується догматичний метод, який пов'язаний з розглядом чинного законодавства України, що закріплює існування інститутів контрольної влади (р. 3); порівняльно-правовий метод залучений для розгляду нормативно-правової бази відносно статусу й діяльності інститутів контрольної влади як в Україні, так і в інших державах (р. 3; р. 1 п.п. 1.3; 1.4).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше розроблено концепцію формування контрольної влади та її інституалізації в сучасній Україні.

У рамках проведеного дисертаційного дослідження при вирішенні наукової проблеми:

вперше:

обґрунтовано концепцію контрольної влади стосовно системи її інститутів в Україні;

доведено необхідність становлення контрольної влади та відповідної системи її інститутів як найважливішої умови реалізації системи «стримувань і противаг» у конституційній моделі державної влади в Україні;

визначено необхідність прийняття Закону України «Про систему контролю та контрольної влади» щодо правового оформлення та регулювання особливостей контрольної влади в Україні;

доведено, що Конституційний Суд є ключовим органом у справі центронування контрольної влади в Україні;

вдосконалено доктринальну модель і систему інститутів контрольної влади, до якої в роботі належать такі інститути влади, як Конституційний Суд України, прокуратура України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Рахункова палата, Антимонопольний комітет України, Національна Рада України з питань телебачення і радіомовлення;

набули подальшого розвитку:

визначення поняття контрольної влади як галузі державної влади, що полягає в контрольній діяльності як інтегруючого способу контролю, який дозволяє здійснити перевірку досягнення результату управлінської діяльності та її процесуального здійснення;

розгляд фінансового контролю як спеціалізованого державного контролю, здійснюваного фінансовими органами та їхніми посадовими особами із забезпечення законності та фінансової дисципліни при мобілізації і використанні централізованих і децентралізованих грошових фондів і пов'язаних з ними коштів;

обґрунтування необхідності структурування державної влади за функціональними й організаційними ознаками з тим, що інституалізація контрольної влади є діючим фактором ефективного використання принципу поділу влади.

Практичне значення отриманих результатів полягає в
можливості їх використання у:

науково-дослідній роботі – результати дослідження контрольної влади в Україні подані в концепції контрольної влади в сучасній державі, що формують базу для подальших досліджень концепту поділу влади в аспекті контрольної влади та її інституалізації, створення системи інститутів контрольної влади в сучасній Україні, удосконалення правового статусу таких інститутів контрольної влади, як Конституційний Суд України, прокуратура України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Рахункова палата України, Антимонопольний

комітет України, Національна Рада України з питань телебачення і радіомовлення;

правотворчій діяльності – запропоновано зміни до чинного законодавства щодо подальшої інституалізації і законодавчого оформлення контрольної влади в сучасній Україні;

навчальному процесі – при читанні таких юридичних дисциплін, як «Теорія держави і права», «Конституційне право», «Фінансове право», а також спецкурсу «Сучасна держава», при підготовці відповідних підручників і посібників.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки роботи обговорювалися на засіданнях кафедри теорії держави і права Одеської національної юридичної академії. Окремі положення та результати дослідження доповідалися й обговорювалися на: 2-й Всеукраїнській науковій конференції молодих науковців, аспірантів і студентів (5-6 грудня 2003 р., м. Одеса); 3-й Всеукраїнській науковій конференції молодих науковців, аспірантів і студентів, присвяченій пам'яті видатних учених-юристів П. О. Недбайла, О. В. Сурілова, В. В. Копейчикова (4-5 березня 2005 р., м. Львів); Других Прибузьких юридичних читаннях (24-25 листопада 2006 р., м. Миколаїв); на 9-й Звітній науковій конференції професорсько-викладацького й аспірантського складу ОНЮА (26 квітня 2006 р., м. Одеса); до десятиріччя ОНЮА 1997–2007 (21-22 вересня 2007 р., м. Одеса); до 10-річчя створення Миколаївського навчального центру ОНЮА та 15-річчя юридичної освіти на Миколаївщині (28-29 листопада 2008 р., м. Миколаїв); 3-й Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (12-13 грудня 2008 р., м. Суми); Всеукраїнській науковій конференції (18-19 квітня 2008 р., м. Одеса); Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького й аспірантського складу (5-6 червня 2009 р., м. Одеса).

Публікації. Основні положення дисертації знайшли своє відображення в 15 публікаціях, 6 статтях, які опубліковані в наукових спеціалізованих виданнях, що входять до переліку, затвердженого ВАК України.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів (у які включені тринадцять підрозділів), висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертаційного дослідження становить 219 сторінки. Список використаних джерел містить 298 найменувань на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, охарактеризовано методологічну основу роботи, її наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів.

Перший розділ «Теоретико-методологічне обґрунтування становлення контрольної влади в сучасній Україні» складається з чотирьох підрозділів, у яких аналізується концепція єдності та поділу влади в сучасній державі; визначається генезис контрольних органів та їхнього правового статусу, а також становлення галузі контрольної влади в сучасній державі; розглядаються основні види органів контрольної влади в сучасній державі.

У **підрозділі 1.1. «Концепція єдності та поділу влади в сучасній державі»** міститься загальнотеоретичний аналіз концепції єдності й поділу влади. У сучасних державах принцип поділу влади виступає як визначальний в організації механізму держави. Стало тривіальним положення про існування в механізмі держави таких галузей влади, як законодавча, виконавча та судова, а також і контрольна галузь державної влади, що формується сьогодні. На ділі ж проблема полягає не стільки в тому, щоб конституційно закріпити самостійність такого роду поділу влади в механізмі держави, скільки фактично забезпечити самостійність кожної влади, відповідальність кожної влади за прийняті рішення, а також домогтися узгодження діяльності влади в державному механізмі. Концепція поділу влади має не абсолютний характер. Вона має величезний демократичний потенціал, і в цьому є її головне значення.

Концепція поділу влади включає такі положення, як: ідея балансу влади, система «стримувань і противаг»; теза про необхідність взаємодії різних галузей влади; субсидіарність влади. Поділ влади треба сприймати як загальний принцип, а не як твердий регулятор у процесі реформування державної влади в Україні. Завдяки існуванню системи «стримувань і противаг» виникла можливість становлення і розвитку в Україні такої самостійної і незалежної галузі влади, як контрольна влада.

У **підрозділі 1.2. «Генезис контрольних органів держави та їхнього правового статусу»** визначаються основні етапи становлення державного контролю та їхніх особливостей у правовому аспекті. Наукове дослідження спрямовано на пошук формування функціонального аспекту контрольної діяльності. Уявлення про контрольну владу як окрему галузь влади складається на основі

державної практики, яка розвивається. Вважається, що джерела цієї влади беруть свій початок у скандинавського інституту омбудсмена. Інше уявлення про становлення цієї галузі влади пов'язано з досвідом соціалістичних держав, де були створені своєрідні органи загального контролю, а прокуратура одержала право здійснювати загальний нагляд за законністю.

Немаловажною є й та обставина, що організаційна відособленість систем органів контролю чи нагляду або функціональна самостійність контрольних повноважень були закріплені в конституціях тих країн, у яких не визнавався принцип поділу влади. Відповідно до Конституції СРСР 1977 р., і прокуратура, і органи народного контролю становили собою самостійні системи державних органів, кожна з яких здійснювала нагляд або контроль у визначеній законом сфері.

У *підрозділі 1.3. «Становлення галузі контрольної влади в сучасній державі»* аналізується процес становлення галузі контрольної влади в сучасній державі. Контрольна галузь влади стала складатися та набувати інституціональних рис досить давно. Особливий розвиток цей процес одержав після Другої світової війни. Саме тоді відбувся перелом у розвитку інститутів контрольної влади. Різко збільшилося число контрольних органів, з'явилися їх нові види (генеральні контролери, народні правозахисники, у багатьох країнах введена посада омбудсмена, з'явилися контрольні палати), різні процедури, а в останнє десятиріччя в окремих латиноамериканських країнах прокурори були наділені деякими конституційними повноваженнями щодо загального нагляду за законністю.

Аналізується та обставина, що згадування про нові галузі влади, які формуються, з'явилися в конституціях різних держав. Положення, закріплені в основних законах Нікарагуа (1987 р.), Бразилії (1988 р.), Колумбії

(1991 р.), Венесуели (1999 р.) та ін., свідчать про те, що конституційна доктрина ряду латиноамериканських країн виходить з існування виборчої влади. У конституції Венесуели йдеться про громадянську владу. Окремий розділ Конституційного закону Швеції 1974 р. «Форма правління» називається «Контрольна влада». Конституція Китайської Республіки, що була прийнята 1947 р. і діє зі значними виправленнями, передбачає крім трьох традиційних галузей влади існування установчої, контрольної та іспитової.

Таким чином, контрольна влада законодавчо оформлюється в самостійну галузь державної влади. Вона включає різноманітні органи і має сукупний (кумулятивний) характер.

У демократичних країнах існує значний досвід державного контролю, насамперед, за органами виконавчої влади. Цей контроль має різні організаційно-правові форми, які відрізняються змістом повноважень органів, його здійснюючих.

Сфера застосування контрольної влади не обмежена. Контрольну владу в цілому в державі здійснюють, як правило, загальнонаціональні органи різних видів, не супідрядні між собою, і кожний у своїй сфері.

У *підрозділі 1.4. «Види органів контрольної влади в сучасній державі»* розглядається первинність органів контрольної влади, яка має величезне теоретичне і практичне значення.

З погляду предмета контролю розрізняються органи нагляду за конституційністю (наприклад, конституційні ради) і за законністю в цілому (прокуратура), з одного боку, і органи, які перевіряють також ефективність, доцільність, сумлінність діяльності державних органів, підприємств, установ (наприклад, генеральний контролер), – з іншого. За методами діяльності розрізняються органи, які здійснюють свої повноваження шляхом судового процесу (наприклад, конституційні суди), і органи, що проводять перевірки і розслідування (омбудсмени). Можливі й інші класифікації, причому в залежності від принципу поділу влади той самий орган може виявитися в різних класифікаційних групах.

Зазначається, що контроль може бути попереднім чи наступним. Попередній контроль за конституційністю законів, а також деяких інших актів вищих органів влади здійснюють конституційні ради, наступний – загальні суди в країнах, де вони мають відповідні повноваження (наприклад, у США), а також конституційні суди (наприклад, в Іспанії). Контроль омбудсменів (спеціалізованих омбудсменів), генеральних контролерів, рахункових палат також має наступний характер: вони перевіряють за скаргами та іншими приводами факти, що мали місце. Деякі органи контрольної влади роблять узагальнення і зобов'язані періодично доповідати парламенту про свої висновки. Це щорічний обов'язок омбудсмена, народного захисника, рахункової палати. У своїх звітах вони вказують на засоби, які, на їхню думку, необхідні для вдосконалення діяльності державного апарату. У цілому акти органів контрольної влади мають конкретний (звичайно індивідуальний) характер і адресовані певним органам, установам, посадовим особам.

Якщо орган контрольної влади вважає, що чиняться значні зловживання і звертання з цього приводу до органу (посадової особи), що їх допустив, недостатньо, він може звернутися безпосередньо в суд

або до тих органів держави, які мають право карати винних і зміщати їх з посади.

Другий розділ «Процес інституалізації контрольної влади в Україні» складається з трьох підрозділів, у яких аналізується загальнотеоретичне дослідження контролю і контрольної влади, визначаються певні принципи контрольної влади, а також формування системи інститутів контрольної влади і фінансового контролю в Україні.

У *підрозділі 2.1. «Контроль і контрольна влада: загальнотеоретичний аналіз»* досліджується процес інституалізації контролю та його правового забезпечення в сучасній державі, а також виробляється концепція контрольної влади та її інститутів з позицій комплексного підходу, з уточненням таких понять, як «контроль», «влада» і «контрольна влада». Контроль – це процес забезпечення досягнення організацією своєї мети, що складається з позначених критеріїв, визначення фактично досягнутих результатів і впровадження коректив у тому разі, якщо досягнуті результати істотно відрізняються від установлених критеріїв.

Контроль як специфічна діяльність має складну структуру і виявляється в різних аспектах, що й обумовлює різні характеристики цього поняття і розмаїтість уявлень про нього.

Акцентується увага на тому, що поняття контролю є більш широким, ніж поняття нагляду. Під час його здійснення перевіряється не тільки систематичність виконання нормативно-правових актів і прийнятих рішень, але й надане контролюючим органам право втручатися в оперативну діяльність підконтрольних об'єктів у формі видання обов'язкових для виконання розпоряджень. А завданням нагляду є тільки виявлення і запобігання правопорушенням, з'ясування відповідності діяльності підконтрольних об'єктів до чітко встановлених правил. Органи, що здійснюють нагляд, не мають права втручатися в оперативну діяльність або змінювати акти органів управління. Нагляд, у порівнянні з контролем, є більш вузьким видом діяльності.

Здійснення контролю як суспільно значимої функції визначає сутність поняття «контрольна влада».

Перш ніж виробити концепцію контрольної влади, необхідно уточнити таке поняття, як «влада». Поняття «влада» тільки в аспекті основ концепції як форми наукового знання формулюється так: влада – це стан векторіального функціонування суспільних відносин, які здійснюються шляхом їх контролю через різні види діяльності: установлення (законотворча); виконання (виконавча); забезпечення

(судова); відновлення, установлення, констатування і спрямування (контрольна).

Контрольна влада поступово формується в самостійну галузь державної влади в Україні, в якій є особливі органи держави. Кожна галузь державної влади пов'язана з певною функцією влади. При цьому система органів контрольної влади в Україні не є ієрархічною. Контрольна влада в Україні здійснюється різнорідними органами і тому має сукупний (кумулятивний) характер. Таким чином, специфіка цієї галузі влади полягає в тому, що її органи розосереджені та кожний з них здійснює часткову функцію загальнодержавного контролю. Контроль, як особлива форма діяльності держави, виключає ієрархію і співпідпорядкованість усіх контролюючих органів.

Розвиваючи конституційну і нормативну базу контрольної діяльності, можна створити ефективну систему контролю в Україні.

Правове забезпечення системи контрольної влади в Україні засновано на безлічі законодавчих актів, які регулюють окремі види контрольних органів. Немає єдиного акта, який би охоплював всі сфери діяльності держави щодо здійснення контрольних повноважень.

Визначається необхідність у конституційному оформленні та законодавчому регулюванні особливостей контрольної влади з прийняттям Закону України «Про систему контролю і контрольної влади».

У *підрозділі 2.2. «Основні принципи контрольної влади»* визначаються основні принципи контрольної влади в Україні. У теперішньому розумінні правової держави загальними принципами контрольної влади, що мають певне вираження в чинній Конституції України, можна назвати: незалежність контрольної влади; об'єктивність; дієвість; деполітизованість; гласність; спеціалізація органів контрольної влади; системність контрольних органів; законність; відповідальність; систематичність і регулярність при здійсненні контролю. Зазначені принципи виражають вимоги до всіх елементів системи контрольної влади, а тому їх комплексне дотримання гарантує упорядкованість контролю.

Організаційну основу контрольної влади складають такі інститути державної влади, як Конституційний Суд України, прокуратура України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Рахункова палата, Антимонопольний комітет України, Національна Рада України з питань телебачення і радіомовлення.

Суттєве значення має визначення поняття здійснення контрольної влади – це, насамперед, творчий, відновлюючий та спрямовуючий

вплив відповідних інститутів. Владний характер контролю виявляється у впливі його фізичних, ідеологічних і процесуальних засобів на стан суспільних відносин. Розрізняються безпосередні й відносні (релятивні) форми владного впливу. Сутність здійснення контрольної влади полягає в позитивному (фізичному, обумовленому організаційною системою) та релятивному (відносному, обумовленому ідеологічною структурою) впливі на стан суспільних відносин.

У *підрозділі 2.3. «Формування системи інститутів контрольної влади і фінансового контролю в Україні»* визначається, що специфіка інститутів контрольної влади взагалі й суб'єктів її здійснення насамперед полягає в тому, що вони поєднані загальною цільовою настановою, сутність якої зводиться щодо напрямку суспільних процесів. Це означає, що спрямовуюча ознака є істотною в ідентифікації інститутів саме контрольної влади.

Інституції здійснення контрольної влади в Україні займаються розробкою стратегічних напрямів розвитку, вивченням стану справ, перевіркою, розслідуванням, не втручаючись в оперативну діяльність інших інституцій, і тільки в разі потреби зупиняють, припиняють або відповідно спрямовують їхню діяльність. Акти інституцій здійснення контрольної влади мають або програмний, або конкретний, переважно індивідуальний характер і адресовані конкретним особам. Якщо інституція контролю вважає, що допущено значиме порушення, вважається, що вона може, а згідно з нашою думкою – зобов'язана, у межах владної компетенції застосувати відповідні санкції, звернутися до інших компетентних органів, що уповноважені застосовувати ті чи інші санкції до винної сторони або порушити справу в суді.

Обов'язковою умовою функціонування контрольної влади в Україні є здійснення такого важливого контролю, як фінансовий контроль.

Фінансовий контроль становить собою спеціалізований державний контроль, здійснюваний як діяльність фінансових органів та їхніх посадових осіб щодо забезпечення законності й фінансової дисципліни при мобілізації і використанні централізованих і децентралізованих грошових фондів та пов'язаних з ними матеріальних коштів.

У вітчизняній системі фінансового контролю не всі та й не найбільш ефективні його форми і методи реалізуються в повному обсязі. Це, насамперед, обумовлено недосконалістю нормативно-правової бази, яка регламентує форми і методи діяльності Рахункової палати в Україні. Тому доцільним є залучення Рахункової палати до активної участі в роботі з кодифікації та стандартизації системи

державного фінансового контролю в Україні, особливо з питань розробки національних стандартів контролю. Виходячи з цього, необхідно створити законодавчу основу для забезпечення координації діяльності органів внутрішнього і зовнішнього фінансового контролю за допомогою впровадження єдиної інформаційної бази даних.

Третій розділ «Основні інститути контрольної влади в Україні» складається з шести підрозділів, у яких удосконалена доктринальна модель і система інститутів контрольної влади, розглядаються особливості розвитку цих інститутів: Конституційного Суду України, прокуратури України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Рахункової палати України, Антимонопольного комітету України, Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення.

У підрозділі 3.1. «Конституційний Суд України як ключовий орган контрольної влади» розглядається, що органи конституційної юстиції є вищою формою спеціалізованої контрольної діяльності, мають спеціалізований предмет контролю і реалізують свою функцію через особливий механізм захисту Конституції. Одним із видів конституційної юстиції є Конституційний Суд України, і в підрозділі доводиться, що цей орган є одним із ключових органів контрольної влади в Україні. Конституційний Суд містить у собі особливості як контрольної, так і судової влади, а тому його діяльність носить комплексний характер. Саме тому він посідає своєрідне місце, відмінне від чисто судової влади: йому притаманна найвища контрольна державна діяльність. Такий підхід дає підставу виділити конституційні суди в особливий і самостійний вид – державний орган конституційного контролю і, відповідно, у ключовий орган контрольної влади в Україні.

Аналіз положень Конституції України та Закону України «Про Конституційний Суд України», а також практики Конституційного Суду дає можливість виділити такі юрисдикційні форми гарантування конституційного устрою України: контроль за конституційністю нормативно-правових актів, контроль за конституційністю принципів і норм міжнародного права, розгляд суперечок щодо компетенції, надання офіційного тлумачення Конституції і законів України, захист прав і свобод людини і громадянина, розгляд суперечок, пов'язаних із здійсненням виборів, референдуму, права народної ініціативи, контроль щодо порушень Конституції України.

Специфіка конституційного органу України полягає в тому, що в його діяльності значне місце приділяється захисту прав і свобод

людини і громадянина – важливий умові становлення правової держави. У світлі європейського досвіду в Україні варто зжити і деякі недоліки, що існують у практиці Конституційного Суду України, а саме: відсутність практики в обранні конституційних суддів та запасних членів суду, існуюча певна політизація при висуванні кандидатів у члени Конституційного Суду, недостатні гарантії незалежності суддів.

На правовому етапі досягнення конституційної узгодженості правової системи Конституційний Суд вирішує суперечки щодо компетенції, які свідчать про складність правовідносин, що обумовлюють потребу в розробці відсутнього в Основному Законі принципу єдності влади. Конституційний контроль у всіх проявах визначає конституційну відповідальність та гарантує її.

У *підрозділі 3.2. «Прокуратура України в забезпеченні контрольної влади»* доводиться, що прокуратура України є органом забезпечення контрольної влади. Відповідно до Конституції та відповідного законодавства, прокурорський нагляд є самостійною формою державної діяльності. Прокуратура здійснює нагляд за виконанням законності в цілому, а не в рамках окремих правових сфер. Прокуратура здійснює нагляд за дотриманням законів органами позавідомчого контролю, є системотвірним ядром контрольної влади, сприяє підвищенню активності й ефективності в боротьбі з правопорушеннями.

Пропонується внести деякі зміни в Закон України «Про Прокуратуру», зокрема доповнити ст. 42 Закону України «Про Прокуратуру» правом Генерального прокурора України брати участь із правом дорадчого голосу в пленарних засіданнях Конституційного Суду України.

Статтю 121 Основного Закону України пропонується викласти у такій редакції, відповідно до якої на прокуратуру покладається «нагляд за дотриманням прав і свобод людини і громадянина, виконанням законів з цих питань органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їхніми посадовими особами».

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок про те, що, відповідно до Конституції та відповідного законодавства, прокурорський нагляд є самостійною формою державної діяльності. Надалі прокуратура повинна розвиватися як спеціалізований, професійний, незалежний державний орган нагляду за виконанням законів у системі органів контрольної влади. Основними напрямками діяльності органів контрольної влади, а зокрема прокуратури як органу

контрольної галузі влади, мають бути такі: невідкладне вжиття заходів для забезпечення виконання законів і запобігання їх порушенням.

У *підрозділі 3.3. «Український омбудсмен – Уповноважений Верховної Ради України з прав людини»* доводиться, що Уповноважений з прав людини є відображенням демократичного реформування контрольної влади.

В Україні чинне законодавство передбачило потужну модель омбудсмена, яка має такі особливості: незалежність Уповноваженого з прав людини від будь-якого органу державної влади чи місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб; широка юрисдикція Уповноваженого, що поширюється як на органи державної влади, включаючи суди, так і на органи місцевого самоврядування та їхні посадові особи; значні повноваження в проведенні розслідувань і перевірок, у тому числі за власною ініціативою, для виявлення випадків порушення прав людини і здійснення постійного моніторингу за станом дотримання прав і свобод людини; право ініціювати для розгляду подання з рекомендаціями щодо усунення виявлених порушень прав і свобод людини органами державної влади, місцевого самоврядування та їхніми посадовими особами; можливість безпосереднього звертання широких верств населення України до Уповноваженого з прав людини; гнучкість і неформальність процедури свободи дій щодо будь-якого провадження в тій чи іншій справі.

Важливим є той момент, що український омбудсмен має бути посередником між особистістю і владою.

У дослідженні пропонуються деякі пропозиції щодо повноважень українського омбудсмена.

На сьогоднішній день стає необхідним реформування інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини для підвищення ефективності його роботи. І одним із таких напрямів може бути створення спеціалізованих омбудсменів, що має підвищити відповідальність щодо вирішення проблем громадян.

У *підрозділі 3.4. «Рахункова палата України як орган фінансового контролю»* розглядається, що Рахункова палата є вищим органом фінансового контролю в Україні, та обумовлюється необхідність особливого підходу при розробці правової основи її діяльності. Рахункова палата виконує функцію елемента системи «стримувань і противаг», вона активно взаємодіє з різними органами влади та дедалі більшою мірою відокремлюється в системі інститутів контрольної влади в Україні.

Рахункова палата – це призначений вищими органами державної влади незалежний, колегіальний орган, діяльність якого базується на принципі поділу влади і який уповноважений здійснювати контроль за використанням бюджетного законодавства.

Пропонується внести зміни в Конституцію України щодо статусу Рахункової палати України та прийняття нового Закону України «Про Рахункову палату».

У рамках удосконалення законодавства необхідна розробка адекватних правових механізмів взаємодії всіх елементів системи державного фінансового контролю в Україні. Діяльність Рахункової палати повинна впливати на регулятивну діяльність держави у відповідній сфері суспільних відносин та за необхідності ініціювати трансформацію

чинного законодавства у випадках його неефективності.

У підрозділі 3.5. «Антимонопольний комітет України та його контрольна діяльність» визначається, що функція державного контролю щодо підтримки конкурентного законодавства здійснюється Антимонопольним комітетом України як органом контрольної влади зі спеціальним статусом, метою діяльності якого є захист економічної конкуренції.

Контроль Антимонопольного комітету України відповідатиме своєму призначенню тільки тоді, коли він буде своєчасним і об'єктивним, спрямованим на кінцевий результат, а організація його проведення і процедури здійснення не заважатимуть роботі тих, кого контролюють, та проводитиметься в чітко встановлених межах.

Слід відзначити, що у складанні системи органів контрольної влади, які мають різні організаційні форми і правове становище, одне з провідних місць посідає Антимонопольний комітет України.

У підрозділі 3.6. «Національна Рада України з питань телебачення і радіомовлення в контролі за теле- і радіоінформаційним простором» аналізується, що Національна Рада України з питань телебачення і радіомовлення визначає державну політику в цій сфері, є загальнодержавним контролюючим органом, який відповідальний за розвиток і якісний стан телебачення і радіомовлення України.

У цьому підрозділі пропонуються кілька рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-правових основ діяльності Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення, а саме: забезпечення незалежності органу, виведення його з-під політичного впливу основних суб'єктів державної влади: парламенту, Президента, Кабінету Міністрів України; чітке визначення завдань, функцій, прав і

обов'язків Національної Ради; узгодження відповідних положень Законів «Про телебачення і радіомовлення», «Про Національну Раду України з питань телебачення і радіомовлення» та інших нормативно-правових актів; введення прозорої процедури призначення і звільнення членів Національної Ради; неможливість блокування її роботи державними структурами та політичними суб'єктами.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено обґрунтування концепції контрольної влади та розглянуто формування контрольної галузі влади в сучасній державі. Раніше ця проблематика спеціально не досліджувалася, однак деякі питання окремих інститутів контрольної влади були предметом уваги вчених і практиків. Тим часом відсутність наукового обґрунтування інституціональних моделей ефективного здійснення державної влади є однією з основних причин негативних явищ щодо розвитку України.

В основу дисертаційної роботи покладений комплексний системний підхід щодо вирішення проблеми ефективного підконтрольного здійснення державної влади. Контроль є самостійною функцією, тому в механізмі «стримувань і противаг» він є способом його реалізації і пов'язаний з формуванням контрольної галузі влади в сучасній державі. На цій основі в дисертації надаються пропозиції з приводу статусу інститутів контрольної галузі державної влади в Україні.

Зіставляючи сутність понять «контроль» і «контрольна влада», необхідно позначити їх взаємозумовленість, при цьому контроль – це функція і процес здійснення контрольної влади. Стосовно контролю як функції здійснення влади взагалі, і насамперед контрольної влади, можна сказати, що його місією є не тільки процеси, спрямовані на одержання й осмислення інформації щодо суспільних відносин, але й відповідні вольові процеси, які стосуються введення, збереження, зміни чи напряму певного режиму цих суспільних відносин. Одночасно поняття «вольові діяння щодо введення, збереження, зміни чи напряму певного режиму суспільних відносин» у контексті місії контролю має творчу основу. Звідси інститути, для яких контроль у контексті його широкого трактування є домінантним, також мають творчу основу.

В Україні формується контрольна галузь державної влади, яка передбачає існування особливих, незалежних органів держави. Ця галузь влади пов'язана з певною організаційно-юридичною

трансформацією державної влади, а система органів даної галузі влади має своє функціональне призначення.

Контрольна влада поступово формується в самостійну галузь державної влади, в якій функціонують особливі органи держави. Контрольна влада здійснюється різнорідними органами і тому має сукупний (кумулятивний) характер. Специфіка цієї влади полягає в тому, що її органи розосереджені й незалежні та кожний з них здійснює часткову функцію загальнодержавного контролю.

Контроль у функціонуванні державної влади доцільно розділяти за основними напрямками і формами (інституціями) державно-владної діяльності. Концептуалізація контролю, як контрольна галузь державної влади, дозволяє розглядати систему державної влади у зв'язку з такими інституціями контрольної влади, як Конституційний Суд України, прокуратура України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Рахункова палата, Антимонопольний комітет України, Національна Рада України з питань телебачення і радіомовлення.

Підконтрольність державної влади – одна з невіддільних цінностей демократичної форми організації суспільства, яка розкривається в тому, що інститут контролю – це складова правової держави та гарантія верховенства права; важливий елемент системи «стримувань і противаг»; спосіб виявлення і подолання в державі міжінституціональних суперечностей і розбіжностей; засіб забезпечення основних прав і свобод людини і громадянина.

Контрольна влада визначається такими рисами: має особливу систему законодавства, що регулює її організацію і діяльність; включає особливі види інститутів її здійснення; має специфіку юридичної природи актів відповідних інститутів. При цьому здійснення контролю як суспільно значимої функції визначає сутність поняття «контрольна влада».

На підставі аналізу чинної Конституції України стверджується про іманентність її ідеї контрольної влади. Ця ідея виявлена в контексті, але тенденція свідчить, що згодом вона може бути виявлена буквально. У певному розумінні її інститутам вже притаманні сучасні конституційні моделі. Зокрема, це Конституційний Суд України, прокуратура України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Рахункова палата, Антимонопольний комітет України, Національна Рада України з питань телебачення і радіомовлення. Мета утвердження цих інститутів як цілісності сприятиме підвищенню ефективності державної влади в Україні.

Сьогодні ситуація з розвитком контролю в державі визначає потребу в правовому регулюванні особливостей контрольної влади та її інститутів шляхом прийняття Закону України «Про систему контролю і контрольної влади», що забезпечить здійснення ефективного контролю за різними напрямками функціонування державної влади.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Тароєва В. В. Контрольна влада в державі / В. В. Тароєва // «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права, держави», 2-а Всеукр. наук. конф. молодих науковців, аспірантів і студентів (2004) ;
Одеса). 2-а Всеукраїнська наукова конференція молодих науковців, аспірантів і студентів «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права, держави», 2004 р. : [присвяч. пам'яті видат. вчених-юристів
П. О. Недбайла, О. В. Сурілова, В. В. Копейчикова : матеріали]. – О. : Юрид. літ., 2004. – С. 145-147.
2. Тароєва В. В. Рахункова палата України як інститут контрольної влади / В. В. Тароєва // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О. : Юрид. літ., 2004. – Вип. 22. – С. 94-97.
3. Тароєва В. В. Інститути контрольної влади в Україні / В. В. Тароєва // «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави», 3-я Всеукр. наук. конф. молодих науковців, аспірантів і студентів (2005) ;
Одеса). 3-я Всеукраїнська наукова конференція молодих науковців, аспірантів і студентів «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави», 2005 р. : [присвяч. пам'яті видат. вчених-юристів
П. О. Недбайла, О. В. Сурілова, В. В. Копейчикова : матеріали]. – О. : Юрид. літ., 2005. – С. 121-124.
4. Тароєва В. В. Національна Рада України з питань телебачення та радіомовлення як інститут контрольної влади / В. В. Тароєва // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – О. : Фенікс, 2005. – Вип. 25. – С. 164-173.
5. Тароєва В. В. Інститут контролю та формування контрольної влади в сучасній державі / В. В. Тароєва // «Право ХХІ століття: Становлення та перспективи розвитку», міжнар. наук. конф. (2006 ;

Миколаїв). Міжнародна наукова конференція «Право ХХІ століття: Становлення та перспективи розвитку», 2006 р. : [матеріали] / за ред. В. І. Терентьєва, О. В. Козаченка. – Миколаїв : Дизайн та поліграфія, 2006. – С. 426-427.

6. Тароєва В. В. Сучасна держава та принципи єдності і поділу влад / В. В. Тароєва // «Правове життя сучасної України», 9-а Звіт. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу ОНЮА (2006 ; Одеса). 9-а Звітна наукова конференція професорсько-викладацького та аспірантського складу ОНЮА «Правове життя сучасної України», 2006 р. : [матеріали] / за ред. Ю. М. Оборотова. – О. : Фенікс, 2006. – С. 31-33.

7. Тароєва В. В. Сучасна держава та принципи єдності і поділу влад / В. В. Тароєва // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О. : Юрид. літ., 2006. – Вип. 29. – С. 228-232.

8. Тароєва В. В. Про необхідність створення Уповноваженого з прав дитини в Україні / В. В. Тароєва // «Ювенальна політика та ювенальна юстиція в сучасній державі», міжнар. наук. конф. до десятиріччя ОНЮА (2007 ; Одеса). Міжнародна наукова конференція до десятиріччя ОНЮА «Ювенальна політика та ювенальна юстиція в сучасній державі», 2007 р. : [матеріали]. – О. : Фенікс, 2007. – С. 257-262.

9. Тароєва В. В. Становлення контрольної влади в Україні / В. В. Тароєва // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О. : Юрид. літ., 2007. – Вип. 36. – С. 126-130.

10. Тароєва В. В. Інститути контрольної влади в забезпеченні прав людини в сучасній Україні / В. В. Тароєва // «Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти», 3-я Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молодих вчених (2008 ; Суми).

3-я Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених «Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти», 2008 р. : [матеріали]. – Суми : УАБС НБУ, 2008. – С. 50-52.

11. Тароєва В. В. Співвідношення законодавчої і контрольний влади в сучасній державі / В. В. Тароєва // «Правове життя сучасної України», Всеукр. наук. конф. (2008 ; Одеса). Всеукраїнська наукова конференція «Правове життя сучасної України», 2008 р. : [матеріали] / за заг. ред. Ю. М. Оборотова. – О. : Фенікс, 2008. – С. 58-59.

12. Тароєва В. В. Фінансовий орган контрольної влади – Рахункова палата України / В. В. Тароєва // Сучасний вимір держави та

- права :
зб. наук. пр., присв. 10-річчю створення Миколаїв. навч. центру
ОНЮА та 15-річчю юрид. освіти на Миколаївщині / за ред. В. І.
Терентьєва,
О. В. Козаченка. – Миколаїв : Іліон, 2008. – С. 286-287.
13. Таросєва В. В. Розвиток контрольних органів Європейського
Союзу / В. В. Таросєва // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук.
пр. – О. : Юрид. літ., 2008. – Вип. 39. – С. 90-97.
14. Таросєва В. В. Основні принципи контрольної влади / В. В.
Таросєва // «Правове життя сучасної України», міжнар. наук. конф.
проф.-викл. та аспірант. складу (2009 ; Одеса). Міжнародна наукова
конференція професорсько-викладацького та аспірантського складу
«Правове життя сучасної України», 2009 р. : [матеріали] / за заг. ред.
Ю. М. Оборотова. – О. : Фенікс, 2009. – С.106-107.
15. Таросєва В. В. Контрольна влада в системі влади сучасної
держави / В. В. Таросєва // Юрид. вісник. – 2009. – № 2. – С. 4-9.

АНОТАЦІЯ

Таросєва В. В. Інститути контрольної влади в сучасній Україні.
– Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних
наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень. – Одеська національна юридична
академія, Одеса, 2010.

Дисертація є загальнотеоретичним юридичним дослідженням
концепції формування контрольної влади та її інституалізації в
сучасній Україні.

Контрольна влада вже є складовою поділу влади в сучасній
державі, і це важлива гарантія верховенства права й умова
демократичного функціонування державної влади. Контрольна влада
стає невід'ємним компонентом механізму поділу влади та системи
«стримувань і противаг».

Здійснення контролю як суспільно значимої функції визначає
сутність поняття «контрольна влада». Місією контролю є не тільки
процеси, спрямовані на одержання й осмислення інформації щодо
суспільних відносин, але також і відповідні вольові процеси стосовно
впровадження, збереження, зміни певного режиму цих суспільних
відносин.

Контрольна влада поступово формується в самостійну галузь
державної влади, в якій функціонують особливі органи держави.

Контрольна влада здійснюється різнорідними органами і тому має сукупний (кумулятивний) характер. Специфіка цієї галузі влади полягає в тому, що її органи розосереджені й незалежні та кожен з них здійснює часткову функцію загальнодержавного контролю.

Визначено необхідність у конституційному оформленні та законодавчому регулюванні особливостей контрольної влади з прийняттям Закону України «Про систему контролю і контрольної влади», що може забезпечити ефективний контроль при здійсненні різних напрямів державної влади.

Ключові слова: державна влада, галузі державної влади, контрольна влада, контроль, фінансовий контроль, принципи контрольної влади, інститути контрольної влади, центрвання контрольної влади.

АННОТАЦІЯ

Тароева В. В. Інститути контрольної влади в сучасній Україні. – Рукопис.

Дисертація на соискання научної ступені кандидата юридических наук по спеціальності 12.00.01 – теорія і історія державства і права; історія політических і правових учень. – Одеська національна юридическа академія, Одеса, 2010.

Дисертація являється общетеоретическим юридическим исследованием концепции формирования контрольной власти и ее институализации в современной Украине.

Контрольная власть уже является составляющей разделения властей в современном государстве, и это важная гарантия верховенства права и условие демократического функционирования государственной власти. Контрольная власть становится неотъемлемым компонентом механизма разделения властей и системы «сдержек и противовесов».

Развитие государственности Украины актуализирует необходимость соответствующего научного обеспечения институализации власти и правовой регламентации ее осуществления. Формирование контрольной власти в системе государственной власти связано с осознанием необходимости развития подконтрольности институтов любой государственно-властной деятельности. Рассматривая особенность и важность контроля в функционировании государственной власти, целесообразно выделить его в отдельный вид и различать по основным направлениям и институциям государства. Выделение контрольной власти в отдельную ветвь позволит

рассматривать систему государственной власти в контексте эффективного ее осуществления прежде всего Конституционным Судом Украины, прокуратурой, Уполномоченным Верховной Рады Украины по правам человека, Счетной палатой, Антимонопольным комитетом Украины, Национальным Советом Украины по вопросам телевидения и радиовещания.

Осуществление контроля как общественно значимой функции определяет сущность понятия «контрольная власть». Миссией контроля являются не только процессы, направленные на получение и осмысление информации в отношении общественных отношений, но также и соответствующие волевые процессы относительно внедрения, сохранения, изменения определенного режима этих общественных отношений.

Контрольная власть постепенно формируется в самостоятельную ветвь государственной власти, в которой функционируют особые органы государства. Контрольная власть осуществляется разнородными органами и поэтому имеет совокупный (кумулятивный) характер. Специфика этой ветви власти состоит в том, что ее органы рассредоточены и независимы и каждый из них осуществляет частичную функцию общегосударственного контроля.

Определена необходимость в конституционном оформлении и законодательном регулировании особенностей контрольной власти с принятием Закона Украины «О системе контроля и контрольной власти», который может обеспечить эффективный контроль при осуществлении разных направлений государственной власти.

Ключевые слова: государственная власть, ветви государственной власти, контрольная власть, контроль, финансовый контроль, принципы контрольной власти, институты контрольной власти, центрирование контрольной власти.

SUMMARY

Taroeva V. V. The institutions of the supervisory power in contemporary Ukraine. – Manuscript.

Thesis for the degree of the Candidate of Sciences in Law. Specialty 12. 00.01 – state and law theory and history; history of political and legal studies. – Odessa National Academy of Law, Odessa, 2010.

The thesis deals with the complex academic legal research on the concept of supervisory power formation and its formalization in contemporary Ukraine.

Supervisory power has now become a constituent of the division of powers in a contemporary state which is an important guarantee of the supremacy of law and a condition for democratic state power functioning. The supervisory power is gradually becoming an essential element of the division of powers mechanism and the system of “checks and balances”.

Supervision as a social function defines the meaning of the concept “supervisory power”. The supervision mission is not only the process aiming at receiving and understanding the information about social relationships. It is also the corresponding compulsory process of implementation, preservation and alteration of a certain regime of those social relationships.

The supervisory power is gradually developing into an independent branch of state power where special state bodies function. The supervisory power is enforced by different bodies and thus has the cumulative character. This branch of power is specifically characterized by independence of its bodies while every of them accomplish a particular function of the national supervision.

The thesis defines the necessity to legalize the supervisory power constitutionally and to legislate its peculiarities under the law “On supervisory system and supervisory power” which can guarantee an effective supervision in different areas of state power implementation.

Key words: state power, branches of state power, supervisory power, supervision, financial supervision, principles of supervisory power, supervisory power institutions, the supervisory power centering.